

גליון תשנ"ט • ערש"ק פרשת מקץ

לקראת שבוע

עיונים וביאורים בפרשת השבוע

פשר הקושי לפתור חלומות פרעה

מדי התועלת במילת אנשי מצרים?

קדושת עסקי החולין

נתינת מקום לדגשות

קובץ זה יוצא לאור לזכות
הני לומדי ותמכי אורייתא, רודפי צדקה וחסד,
ראשונים לכל דבר שבקדושה
ה"ה האחים החשובים
הרב החסיד ר' ישראל אפרים מנשה
והרב החסיד ר' יוסף משה
וכל בני משפחתם שיחיו
ולזכות אביהם ה"ה הרב החסיד
ר' מאיר שי'
זאנץ
ס. פאולו ברזיל
יהי רצון שיתברכו בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר,
ובהצלחה רבה ומופלגה בכל אשר יפנו, תמיד כל הימים

מכון אור החסידות	Or Hachasidus
סניף ארץ הקודש	Head Office
ת.ד. 2033	1469 President St. #BSMT
כפר חב"ד 6084000	Brooklyn, NY 11213
03-738-3734	United States
Likras@likras.org	(718) 534-8673

צוות העריכה וההגהה: הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי',
הרב מנחם מענדל דרוקמן, הרב צבי הירש זלמנוב, הרב שלום חריטונוב, הרב מנחם
טייטלבוים, הרב אברהם מן, הרב יצחק נוב, הרב מנחם מענדל רייצס, הרב אליהו שוויכה

יח

לקראת שבת

באכילה ושתי', אין נופלים לו מחשבות זרות, כי ניחא לי' להנפש הבהמית שיתעסק האדם בזה משיתעסק בתורה ומצוות ועבודה שבלב,

ושומר עליו שלא יפול לו להאדם מחשבות זרות בכדי שיתענג על אכילה ושתי' בהנאה מרובה, משני טעמים:

הא', לפי שלשעה הוא רע, והב' שמתאוות היתר יביאו לתאוות איסור,

ובפרט בעת שהאדם עוסק בדברים בטלים ליצנות רכילות ולה"ר אין נופל לו מחשבות זרות ורק כשעוסק בתורה ומצוות ובעבודה שבלב אז נופלים לו מחשבות זרות,

להיות דוזהו סוד הגלות שיהיו כמה מניעות ועיכובים והאדם יתגבר עליהם בכח גדול לקיים תורה ומצוות ולעסוק בעבודה שבלב.

(ספר המאמרים תש"ד עמ' 69)

רצה ללמד כיצד צריך להיות, ושתהיה עבודה בכוח עצמו

לאחר כל ה"גילויים" [של מועדי תשרי] צריך להיות "עבודה בכח עצמו"; נעלה יותר כאשר אוחזים ביד ומנהיגים [את האדם] אך יקר יותר כאשר זו "עבודה בכח עצמו".

כידוע שהר"ש מקרלין חפץ להתיישב ולגור באותו האיזור של רבינו הזקן במדינת רייסן, רבינו הזקן הסכים, אך הציב תנאים, ואחד מהתנאים היא שיביע הסכמה על "עבודה בכח עצמו" (בענין זה ראה לקוטי דיבורים ח"א קמא, א-ב).

(תרגום מספר השיחות תרצ"ז עמ' 205)

כאשר אבי, הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק [הרש"ב נ"ע], הי' רואה מידה טובה אצל חסידים, היו רואים עליו שמחה, עליזות ועליצות. הוא הרשה לעצמו תענוג זה. ישנם כאלה שאינם שבעי רצון, שכן זה הי' צריך להיות עוד יותר טוב. הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק הרשה לעצמו תענוג זה.

וכאשר הי' רואה מידה לא טובה, נעשה חולה וכאוב בדמעות. אם הי' מדבר על כך [לתקן המצב], עם התקיפות שלו, הי' מצליח לבטל את הדבר, אבל הוא לא רצה לפעול באופן זה, הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק [הרש"ב נ"ע], רצה ללמד כיצד צריך להיות, ושתהי' עבודה בכוח עצמו.

(תרגום מספר המאמרים תשי"א עמ' 246)

פתח דבר

בעזהי"ת.

לקראת שבת קודש פרשת מקץ, הננו מתכבדים להגיש לקהל שוחרי התורה ולומדי', את קונטרס '**לקראת שבת'** (גליון תשנט), והוא אוצר בלום בעניני הפרשה מתוך רבבות חידושים וביאורים שכתורת נשיא ישראל ומנהיגו, כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע.

וזאת לְמודעי, שבדרך כלל לא הוכאז הביאורים כפי שנאמרו, ואף עובדו מחדש ונערכו ע"י חברי המערכת, ולפעמים בעת העיבוד הושמט ריבוי השקו"ט בפרטי הענינים והרחבתם עם המקורות כפי שהם מופיעים במקורם [ובפרט, במדור "חידושי סוגיות", שמופיעים כאן רק עיקרי הדברים], ויש להיפר, אשר הביאורים נאמרו בקיצור וכאן הורחבו ונתבארו יותר ע"פ המבואר במקומות אחרים בתורת רבינו. ופשוט שמעומק המושג וקוצר דעת העורכים יתכן שימצאו טעויות וכיו"ב, והם על אחריות המערכת בלבד, ושגיאות מי יבין.

ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנסמנו בתוכן הענינים), וימצא טוב, ויובל לעמוד בעצמו על אמיתת הדברים.

◇ ◇ ◇

ויה"ר שנזכה לקיום היעוד "כי מלאה הארץ דעה את ה'", ונזכה לשמוע תורה חדשה, תורה חדשה מאתי תצא, במהרה בימינו ותיכף ומיד ממש.

בברכת שכתא טבא, מכון אור החסידות

תוכן ענינים

מקרא אני דודש.....ב

החכמה הנפלאה בפתרון חלומו של פרעה

מדוע הוסיף יוסף לפרעה, הרי נקרא לפתור חלום בלבד? / מהי החכמה הנפלאה בעצה לשמור מזון משנות השבע לשנות הרעב? / ביאור הקושי בחלום פרעה שבא לפתרון בעצתו של יוסף לשמור מהמזון דשנות השבע בשביל שנות הרעב

(ע"פ לקוטי שיחות חמ"ו עמ' 339 ואילך)

פנינים עיונים וביאורים קצרים.....ה.

מה התועלת במילת אנשי מצרים? (ע"פ לקוטי שיחות ח"י עמ' 186 ואילך)

ביטחון מוחלט בח' (ע"פ לקוטי שיחות ח"ל עמ' 190)

ייגה של תודה.....ו.

קדושת עסקי החולין

האם חולין הוא דבר מגונה? / פרנסה היא מצווה או דבר גס ונחות? / על מי הגלות אינה שולטת? / וכיצד ניסו השבטים לשכנע את שליחו של יוסף בצדקתם? – ביאור ביחס הראוי אל עסקי החולין, אצל השבטים ובעבודתו של יהודי

(ע"פ לקוטי שיחות חמ"ו עמ' 359 ואילך)

פנינים דרוש ואגדה.....י.

"ויגלה ויחלף שמלותיו" – כדי שטרדות מצרים לא יכלבלוהו מדבקותו (ע"פ לקוטי שיחות חל"ה עמ' 179 ואילך)

להיות אור לגויים (ע"פ לקוטי שיחות ח"י עמ' 181)

חידושי סוגיות.....יא

גילוח וחילוף בגדים דיוסף בצאתו מבית האסורים

יקדים מה שנתקשו המפרשים בפרש"י על התורה בזה, ויציע לבאר דברי רש"י ע"פ מה שמצינו בהלכה בהנהגת אסירים ובדיני מלוכה

(ע"פ לקוטי שיחות חל"ה עמ' 176 ואילך)

תורת חיים.....יד

נתינת מקום לרגשות

דרכי החסידות.....טו

"עבודה בכח עצמו"

המחבר מודפס לזכות
הרה"ח משה וונגו
לראי שידיו בייטלמאן
לחיים מאשרים בכל
בנשיות וברוחניות

החכמה הנפלאה בפתרון חלומו של פרעה

מדוע הוסיף יוסף לפרעה, הרי נקרא לפתור חלום בלבד? / מהי החכמה הנפלאה בעצה לשמור מזון משנות השבע לשנות הרעב? / ביאור הקישי בחלום פרעה שבא לפתרון בעצתו של יוסף לשמור מהמזון דשנות השבע בשביל שנות הרעב

לאחר שפתר יוסף לפרעה את חלומו, בדבר שבע שני השבע ושני הרעב, התפעל פרעה מחכמתו של יוסף עד מאוד: "וייטב הדבר בעיני פרעה ובעיני כל עבדיו. ויאמר פרעה אל עבדיו, הנמצא כזה איש אשר רוח אלקים בו. ויאמר פרעה אל יוסף, אחרי הודיע אלקים אותך את כל זאת, אין נכון וחכם כמוך" (מא, לז-לט).

והדבר פלא, כי לכאורה אין בדבריו של יוסף חידוש כה גדול – הרי סברא פשוטה היא שפרות יפות ובריאיות הן תוצאה של מצב של שובע וריבוי מזון, ואילו פרות רעות מראה הן תוצאה של מחסור; ובוודאי ששבילים בריאות וטובות מורות על שפע של מזון, בעוד ששבילים דקות ושדופות מורות על מצב הפוך של רעב.

ובלשון האברבנאל בפרשתנו ("השאלה הד'"). וכן הקשו בעוד מפרשים: "קל שבקלים וריק שבריקים ה' פותר אותם חלומות כמו שפתר אותם יוסף – ומה ראה פרעה מפני הפתרון הזה לעשות ליוסף יקר וגדולה ולקראו נכון וחכם"?!

ב. והנה, לשון הכתוב היא "וייטב הדבר בעיני פרעה", ומפרש הספורנו: "עצת יוסף ודרכיו". ולכאורה הכוונה, שמה שהוטב בעיני פרעה אינו (רק) עצם הפתרון – שפשוט הוא, כנ"ל – אלא (גם) זה שהוסיף יוסף בהמשך לפתרון החלום והציע עצה מעשית, שפרעה ימנה איש חכם שידאג לשמור מזון משבע שנות השבע לשבע שנות הרעב, "ולא תכרת הארץ ברעב" (מא, לו). אך גם זה צריך ביאור, מהי החכמה הנפלאה בעצת יוסף?! הרי לאחר שידועים מראש שעתידות לבוא שנות רעב – מובן מאליהן שיש להתכונן אליהן ולשמור מזון משנות השבע לשנות הרעב; ומהי אפוא החכמה המיוחדת בזה עד אשר "אין נכון וחכם כמוך"?!

"עבודה בכח עצמו"

לאחר ה"גילויים" [של מועדי תשרי] צריך להיות "עבודה בכח עצמו"; נעלה יותר כאשר אוחזים ביד ומנהיגים [את האדם] אך יקר יותר כאשר זו "עבודה בכח עצמו"

הכוונה האמיתית – עבודת האדם בכח עצמו

...הכוונה האמיתית הוא שגילוי נקודת הנפש תהי' ע"י עבודת האדם בכח עצמו שזהו דוקא ע"י העבודה בסדר והדרגה מלמטה למעלה, דתחלה היא העבודה בקבלת עול מלכות שמים, ואחר כך בהעבודה בהשגה בעילוי אחר עילוי.

(ספר המאמרים ת"ש עמ' 36)

...[הכוונה העליונה היא ש]דחיית וביטול הרע [תהי'] ע"י עבודת נשמות ישראל בתורה ומצוות דוקא, ובכח עצמן,

והיינו שיהי' כמה מניעות ועיכובים על קיום התורה ומצוות, גם כפשוטן, היינו לקבוע עתים לתורה ולקיים את המצוות מעשיות בפועל ממש מבית ומחוץ בטענות של בריאות וריבוי היתרים, ובטענות "מדוע דרך רשעים צלחה",

ובפרט באלו המוסרים ונותנים עצמם ללימוד התורה וקיום המצוות ועוסקים בעבודה שבלב, שיש להם מניעות ועיכובים עצומים, מחוץ – מהמלעיגים עליהם, ומבפנים – מהנפש הבהמית, שמטריד בריבוי נסיונות במחשבות זרות בתפלה, בשעת התפלה ולימוד התורה,

וכמו שאנו רואים במוחש, דבשעת שהאדם עוסק בדברים הגשמיים, גם אפילו המותרים כמו

נתינת מקום לרגשות

השפעה יותר מצד הרגש מאשר ע"י השכל הקר

...בענינים כהנ"ל, ז.א. שצריך להשפיע על אחרים, בפרט על אלו שאפשר עדיין אין להם כל הכרה בענין, וכשהמדובר באנשים מבוגרים ויש להם ידיעה רחבה בשטח הנק' מדעים רוחניים, מוכרח הדבר לבוא באופן הנקרא בדברי חז"ל יוצאין מן הלב, שהרי ההשפעה צ"ל יותר מצד הרגש מאשר ע"י השכל הקר, אף שהובטחנו מחז"ל שחזקה לתעמולה שאינה חוזרת ריקם, התעמולה אמיתית היא כשנעשית באותיות עצמיים אף שהאותיות הם ששמע וראה וקראם וכו'.

המורם מהנ"ל שאותו חלק ממכתבי, שהונח ונתקבל אצלו, יש להכניסו בהקשורי מכתבים שלו עמו, והחלק שעדיין לא הוקלט, בודאי שעדיין חזון למועד, ואת הכל עשה יפה בעתו...

(אנרות קודש חיים עמ' פה-ו)

חלקו של הרגש בשידוך

...נעם לי לקרא במכתבה מה שכותבת שהכירה כמה מעלות בהאישיות שלו ומתאים למה שרוצה למצוא בבחור שתינשא לו, וגם מקווה שאולי ישנם בו עוד מעלות שעדיין לא נגלו לפני'.

נכון הוא מה שכותבת שבענין כזה צריך להיות קיים גם רגש חיובי מסויים ולא רק חשבון

על-פי השכל. ומובן הוא גם כן, שהרי בונים בית שלם בניין עדי עד, שצריך להיות הבית אחיד בכל הענינים ולא רק בעניני שכל. אבל לאידך גיסא, לא בכל פעם בנקל לברר איפוא מסתיים שיקול הדבר הבא מצד השכל ומתחיל שיקול הדבר הבא מצד הרגש, כי לפעמים רבות, אף שנדמה שאין זה אלא ענין שבשכל, הרי באמת יש כאן חלק גדול ואולי גם חלק המכריע של הרגש. ותקוותי אשר אחר שתיפגש אתו עוד פעמים תוכל לברר זה בעצמה, שלא רק שכל בדבר אלא גם רגש.

בהתאם להנ"ל הנה אם ברור הדבר שלעת עתה אין כל רגש בדבר, הרי כנראה שעוד מוקדמת ההחלטה בזה, אבל אם גם הרגש משתתף בזה, הרי יהי רצון מהשם יתברך שיהי בהצלחה ובשעה טובה ומוצלחת.

(אנרות קודש חיים עמ' שלח-ט)

פיוס – לא רק ע"י טענות שכליות

...בשאלתו השני' אודות העתקה ל . . על פי בקשתה של זוגתו תחי'.

צדק בהטענה שקשה לעקור מקום דירתו ממקום שדר בו כחמשים שנה, ובפרט שענין פרנסתו שם, ובית מסחרו שם. אלא שכיון שהוזהרנו ביחוד על אונאת האשה (ראה בשולחן ערוך רבנו הזקן הלכות אונאה בסופם) כי רכות בטבע וכו', יש לפייס דעתה של זוגתו תחי' של הנ"ל בענינים אחרים, ולא להסתפק בשכנוע ע"י טענות שכליות של המוח בלבד.

(אנרות קודש חיים עמ' תקכה-ו)

לקראת שבת

ג. ויש לומר בביאור הענין, ובהקדים קושיית המפרשים על יוסף עצמו (רמב"ן מא, ד. אברבנאל "השאלה הח"). אלשיך מא, לג. כלי יקר מא, כז בסופו. ועוד):

יוסף הרי נקרא כדי לפתור את החלום – שלאחר שפרעה סיפר את חלומו ליועציו "ואין פותר אותם לפרעה" (מא, ח), נזכר שר המשקים בזה שיוסף ידע לפתור יפה את חלומו שלו ושל שר האופים, ומזה למד פרעה לקרוא ליוסף בתורת 'פותר חלומות' – ואם כן, הי' לו לפתור את החלום ותו לא;

ומה ראה יוסף להמשיך ולתת עצה למלך מצרים, ובדיבור אחד (בוא"ו המחר): "ועתה ירא פרעה איש נבון וחכם ושיתוהו על ארץ מצרים וגו'" (מא, לג) – הרי לא נקרא אל המלך בתור יועץ, אלא בתור 'פותר חלומות' בלבד!

[האברבנאל פירש (בתירוצו הראשון), שיוסף הוסיף את עצתו (אף שלא נתבקש אלא לפתור את החלום) מכח התגברות רוח הנבואה: "ומכח רוח הקודש שבו אמר יוסף כל זה, כי הנה הנביא לא יוכל לכבוש נבואתו ויתאמץ לומר מה שראה והמתחייב ממנו, וכמו שאמר ירמ' (כ, ט) 'בלבי כאש בוערת, עצור בעצמותי ונלאיתי כלכל ולא אוכל'".

אמנם קשה ללמוד כן ב"פשוטו של מקרא" – דרכו של רש"י בפירושו עה"ת, ובפרט שדבר חידוש כזה הי' רש"י צריך לאומרו בפירוש].

ד. ונראה לבאר בפשטות, שיוסף הוכרח להוסיף את עצתו – כי לולי עצה זו יש קושי בכללות הפתרון (בהבא לקמן – ראה משנ"ת בארוכה במדור זה דפרשתנו בשנת תשע"ט, וצרף הדברים לכאן):

בחלום פרעה, עמדו הפרות הטובות ביחד עם הפרות הרעות – "ותעמודנה אצל הפרות על שפת היאור" (מא, ג).

[ולהעיר, שכאשר הכתוב מספר כיצד פרעה מתאר ליוסף את חלומו (מא, יז-כא), אין הוא מזכיר פרט זה – שהפרות הרעות עמדו "אצל הפרות" הטובות. אבל בפשטות מסתבר שפרעה תיאר בפני יוסף את כל הפרטים שראה בחלום, ורק שהכתוב קיצר, וכדברי הרמב"ן (מא, ג. – אך ראה אלשיך מא, יז. כלי יקר בתחילת הפרשה ד"ה והנה עומד. ועוד)].

ומעתה קשה, אם פתרון החלום הוא שמדובר על שנות רעב ושנות שבע, הרי שנות הרעב באות בנפרד, אחרי שנות השבע, ולא ביחד – וכיצד עמדו הפרות הטובות והפרות הרעות ביחד?!

[הרמב"ן (שם) פירש: "ותעמודנה אצל הפרות – בצדן וקרוב להן, והוא סימן ש"א יהא הפסק בין שני השבע ושנות הרעב". אך המשמעות הפשוטה של "ותעמודנה אצל הפרות" מדגיש את היותן ביחד, וראה גם כלי יקר (ד"ה והנה עומד)].

ה. ונראה שזהו הטעם שכל חכמי מצרים לא העלו בדעתם לפתור את החלום על שבע שני רעב לעומת שבע שני שבע (אף שסברא פשוטה היא, כנ"ל ס"א) – כי בחלום פרעה מודגש שה"רעב" ו"שבע" עומדים ביחד, ולא שכל אחד מהם בזמן אחר.

ולכן העדיפו להוציא את החלום מפשוטו, ולפרש "שבע בנות אתה מוליד, ושבע בנות אתה קובר" (דברי רש"י מא, ח) – כי אלו שני ענינים שיכולים להתרחש בבת אחת:

לפרעה היו מן הסתם כמה נשים וכמה פילגשים (כמנהג המלכים בימים ההם, ובפרט בארץ מצרים אשר שם "שטופי זימה" (פרש"י לך יב, יט)), כך שיתכן שבאותו זמן עצמו יתקיים בו גם "שבע בנות אתה מוליד" וגם "שבע בנות אתה קובר", וכך יתבאר למה עמדו "הפרות הטובות" ו"הפרות הרעות" ביחד, **אלו לצד אלו**.

ו. ובזה באה לידי ביטוי חכמתו המיוחדת של יוסף, שפירש את החלום כפשוטו – במשמעות של רעב ושבע; וכדי ליישב את הקושי האמור, הוסיף יוסף את העצה המעשית, שישמרו מזון משנות השבע לשנות הרעב:

כיון שבמשך שנות השבע צוברים מזון לשנות הרעב, ולאידך גיסא – בשנות הרעב ניזונים ומתפרנסים מהאוכל שנאסף בשנות השבע, נמצא שיש קשר וחיבור בין ימי הרעב וימי השבע וכאילו היו מופיעים יחד (ראה גם חזקוני וספורנו מא, ג).

וזהו שחידש יוסף לפרעה, שלכן ראה את הפרות הטובות והרעות יחד – כי זו המטרה של החלום, לומר כי למרות שמצד עצמן נפרדות הן שנות השבע משנות הרעב, הרי זה גופא הוא תפקידו של פרעה: **לחבר ולאחד ביניהן ולהביא למצב שיהי קשר והשפעה משנות השבע לשנות הרעב**, על ידי איסוף אוכל משנות השבע עבור שנות הרעב.

והיינו, שזה שהפרות הרעות באו ונעמדו "אצל הפרות" הטובות בא להורות שגם בשעת השבע, כאשר יש מצב של טובה ושפע ("פרות הטובות"), צריך 'לחיות' את שנות הרעב ("הפרות הרעות") ולדאוג עבורן, על ידי איסוף אוכל ושמירתו לשנים אלו. ומעתה מיושב מדוע הוסיף יוסף את עצתו מבלי שנתבקש – כי דוקא בנקודה זו בא לידי ביטוי החידוש שלו וגודל חכמתו, והוא חלק עיקרי מגוף פתרון החלום. וק"ל.

משא"כ גילוח זה המיוחד טרם בואו אל המלך, לא בא לשלול כניסה אל המלך דרך בזיון (שהרי ה' מספר שעריו מזמן לזמן), אלא שעשה פעולה חיובית מיוחדת "מפני כבוד המלכות".

וי"ל עוד בכל זה דברי רש"י כאן מרמזים גם לחילוק שהי' בזה מצד דיני מלך. כי הנה יציאת יוסף מבית האסורים היתה כדי להיות מלך על מצרים, כמ"ש בקהלת ד, יד "מבית האסורים יצא למלך" (עיי' בקהלת רבה שם ובבראשית רבה פרשתנו), והנה מצד חיובי ודיני המלך ישנם שני ענינים הנ"ל דגילוח וחילוף שמלות, דהנה גרסינן בש"ס (תענית יז, א. סנהדרין כב, ב. והובא לדינא ברמב"ם הל' מלכים פ"ב ה"ה) "מלך מסתפר בכל יום" משום "מלך ביפיו תחזינה עיניך", וגם יש במלך לבישת בגדי כבוד, עיי' ברמב"ם (שם) דהביא משום "מלך ביפיו" דהמלך "מתקן עצמו ומתנאה במלבושין נאים ומפוארים", ועיי' בכ"ז בברכות נו ע"א "המגלח ראשו בחלום סימן יפה לו" ופרש"י "המגלח – סימן גדולה ותפארת היא לו כמו ויגלח ויחלף וגו'".

ומעתה י"ל דזהו הרמז בפירוש רש"י כאן, דמה שעשה יוסף "מפני כבוד המלכות" ה' בעיקר "ויגלח", ולא זה ש"ויחלף שמלותיו" – כי בגדי המלכות שלו לא ניתנו לו אז אלא אח"כ, דרך להלן כתיב דהלבישו פרעה בגדי שש גו', היינו רק כשמינהו פרעה על ביתו ועל כל ארץ מצרים, משא"כ גילוח (של מלכות) ה' תיכף ביציאתו מבית האסורים (ועיי"ע פי' יפה תואר ור"ש בן חפני לבראשית רבה שם).

ומעתה י"ל בפשטות החילוק העיקרי שהי' בעת יציאת יוסף בין גילוח לחילוף בגדים, אף שהוצרך לשניהם קודם ביאתו אל פרעה. כי גבי בגדים הלא סדר הישיבה בבית האסורים הוא, דכל האסירים אינם לובשים בגדי עצמם (בגדים רגילים), אלא יש להם בגדים מיוחדים, בגדי אסורים; ואילו גילוח השערות, כנ"ל, אינו מושלל לגמרי מהיושבים בבית האסורים, ויש מקום לגילוח מזמן לזמן, ובפרט גבי הנמצא שם משך זמן ארוך, שמגלחים שערותיהם מפעם לפעם. וכנ"ל י"ל דבזה ה' שינוי ביוסף לעומת שאר האסירים. משא"כ בגדי אסיר, אין בזה מקום לחלק בין דרגות האסירים והוא דבר יסודי וכללי לכל אשר בשם אסיר יכונה (עיי' מלכים ב כה, כט. ירמ' נב, לג). ומעתה מובן בפשטות, דכשיצא יוסף מבית האסורים, אף שעשה שניהם, "ויגלח ויחלף שמלותיו", הרי זה ש"ויחלף שמלותיו" לא ה' רק מטעם כבוד המלכות, אלא מצד עצם זה שיצא מבית האסורים למקום אחר ומחליף בגדי הכלא (ראה פי' ר"י בכור שור ופי' ר"ש בן חפני גאון כאן), לכן החליף מבגדי אסיר לבגדים רגילים; משא"כ בנוגע לגילוח הראש, דודאי ה' מספר שערותיו בזמן הצורך, אלא שכאן ה' גילוח מיוחד, לא מצד הצורך בכך (גילוח הרגיל מזמן לזמן לעת הצורך), אלא גילוח מיוחד "מפני כבוד המלכות". ובסגנון אחר: הא ד"אין לבוא אל שער המלך בלבוש שק", כשהוא לבוש בלבוש שאינו מתאים בכניסה למלך, ה"ז רק ענין שפ"י, שלא יכנס אל המלך בדרך בזיון, וכן בנדו"ד, שמכיון שלא רצה לבוא אל המלך בלבושים של אסיר, לכן החליף שמלותיו שלא לבזות את המלך;

ביטחון מוחלט בה'

למה תתראו

למה תראו עצמכם בפני בני ישמעאל ובני עשו כאילו אתם שבעים, כי באותה שעה עדיין הי' להם תבואה (מב, א. רש"י)

מלשון רש"י "כאילו אתם שבעים", יש לדייק שלא היו שבעים באמת, כי לא היתה ברשותם תבואה רבה כל-כך, ורק הראו עצמם כאילו הם שבעים.

וצריך להבין: מדוע הראו עצמם שבעים מעבר למה שהי' בידם?

אלא מכאן ניכר גודל בטחונם בה' של בני יעקב, שבטחו בו שלא יעזוב את אביהם יעקב גם בימי הרעב. ולכן, אף שהתבואה שבידם הספיקה רק "באותה שעה", מכל-מקום לא הי' להם ספק שגם בעתיד ידאג הקב"ה לפרנסם באופן נסי', ומצד גודל ביטחונם הראו עצמם כאלו הם שבעים ברוב תבואות, כי כך הרגישו בבטחונם החזק בה', כאילו יש כבר בידם תבואה מספקת.

מה התועלת במילת אנשי מצרים?

לכו אל יוסף אשר יאמר לכם תעשו

הי' יוסף אוטר להם שימולו (מא, נה. רש"י)

לכאורה הדבר תמוה ביותר: מדוע דרש יוסף מהמצרים שימולו, איזו תועלת יש בזה? ויש לומר:

בציווי הקב"ה לאברהם על המילה נאמר (לך יז, יג) "המול ימול לידך ביתך ומקנת כספך גוי", כלומר שמוטל חיוב על בני משפחת אברהם למול גם את אלו הקנויים להם, והנמצאים ברשותם.

ומכיון שיוסף הי' "השליט על הארץ" (מב, ו), ובלעדו "לא ירים איש את ידו ואת רגלו בכל ארץ מצרים" (מא, מד) - הרי כל אנשי מצרים היו ברשותו ושייכים לו, עד שלדעת כמה ראשונים (ראה הנסמן באנציקלופדי' תלמודית ערך דינא דמלכותא) אנשי המדינה גופם קנוי למלך, ולכן הי' עליו חיוב להשתדל שימולו כל אנשי מצרים.

כאלה). וביותר קשה, דאף את"ל שעיקר הצורך בהפירוש "מפני כבוד המלכות" הוא ב"ויגלח", מ"מ, למה נמנע רש"י לגמרי מלרמוז גם לענין חילוף השמלות, כנ"ל, ונראה יותר דבא לפרש כבוד המלכות רק גבי גילוח ולא כלל גבי חילוף שמלות, אף לא באופן דטפל].

וַיִּגְלַח בזה בהקדים דבמשנה דמו"ק (יג סע"ב) תנן "ואלו מגלחין במועד . . . היוצא מבית האסורין", ובתוס' שם: "שאינו יכול לגלח קודם המועד שאין מניחין לו לגלח ואפילו מניחין לו אינו ערב לאדם לגלח בבית האסורין", ומציין דכ"ה בירושלמי. ובירושלמי לפנינו, פ"ג ה"א, מחלק דבכבוש אצל עכו"ם אין מניחין ובכבוש אצל ישראל אינו ערב (וכן הובא ברא"ש ותוס' הרא"ש מו"ק שם. הגה"מ פ"ז מהל' יו"ט הי"ח. ובכ"מ). וראה שיטה על מו"ק לתלמידו של ר"י מפריש וכן בקרבן העדה לירוש' שם - דמשמע שפירוש הירוש' הוא דבתחילה סברין לומר דאיסור המשנה הוא רק בכבוש אצל עכו"ם אבל בכבוש אצל ישראל אכן אינו מגלח במועד מאחר שמתירין לו גילוח אף בעת חבושו, ורק דמסקינן לא כן מאחר דאינו ערב לו גילוהו. ועכ"פ חזינן מכל זה דאינו דבר מוחלט ופשוט מעיקרו שאסירין לעולם אינם מגלחים. ומעתה י"ל דאכן יוסף הי' שונה בזה, כי מצינו דבכלל שאני מצב יוסף שלא הי' שוה לשאר האסורים, "ויתן חנו בעיני שר בית הסוהר ויתן . . . ביד יוסף את כל האסירים אשר בבית הסוהר ואת כל אשר עושים שם הוא הי' עושה", ובתרגום "במימרי' הוה מתעביד", וברש"י "אין שר בית הסוהר רואה את כל מאומה בידו גוי"; על כן י"ל שגם בזה הי' מתנהג כממונה ובעל שררה בבית הסוהר, שהי' מסתפר מזמן לזמן.

דרשת חז"ל "וישלח פרעה ויקרא את יוסף וגו' - לחלוק כבוד למלכות", פירש "ויגלח" ויחלף שמלותיו לחלוק כבוד למלכות". אולם בפירוש רש"י על הכתוב ניכר להדיא דנתכוון להביא ענין "כבוד המלכות" דוקא גבי גילוח ולא גבי חילוף שמלות, שהרי לא העתיק כלל "ויחלף" ואף לא רמזו בתיבת "וגו'" כדרכו לעתים. ומוכח דכוונתו כאן לפרש פירוש שאינו נצרך ומשתייך אלא גבי גילוח ולא גבי חילוף שמלות, וביאור בעי'.

וַיִּשְׁמָא הי' אפ"ל עפמ"ש במפרשים הטעם שרש"י זקוק בכלל לפירוש, דלכאורה פשוט שלפני שבאים אל מלך מגלחים ומחליפים הבגדים, אלא שהוא לפי שהוקשה לי' לרש"י דבכתוב נאמר "וישלח פרעה ויקרא את יוסף", שזה הי' לאחרי ש"ותפעם רוחו" מחלומותיו ואין פותר אותם לפרעה, והיינו, שביאת יוסף לפרעה היתה נחוצה ביותר, שלכן "ויריצהו מן הבור", במהירות ובמרוצה, ועפ"ז קשה, איך התעכב יוסף לגלח את עצמו כו', שאינו דרך ארץ ומדרכי הנימוס שיהי' המלך ומשרתיו יושבים וממתינים לו, ועוד זאת, שהי' כמו מורד במלכות ואיך לא ירא לנפשו שהמלך יהרגנו בשביל שנתאחר לבוא; ולהכי פירש רש"י שעשה זה "מפני כבוד המלכות", וא"כ כדין עשה ולא יאשימו פרעה על זה. ולפ"ז הי' אפשר לומר, שהצורך לתרץ הנהגת יוסף הוא בעיקר בנוגע ל"ויגלח", שדורש זמן והתעסקות יותר, משא"כ חילוף הבגדים שאין בכך אריכות זמן והתעסקות גדולה, שבגללה תתאחר ביאתו לפרעה. איברא דביאור זה דוחק קצת, כי סוף סוף גם חילוף הבגדים, ובפרט לבגדים שראויים לבוא בהם לפני המלך, דורש הכנה כו' (ועוד זאת, שבודאי לא היו בגדים כאלה נמצאים בבית האסורים, והי' צ"ל התעסקות למצוא בגדים

יֵינָהּ שֶׁל תּוֹרָה

ביאורים בעניני הפרשה על דרך ההסידות

קדושת עסקי החולין

האם חולין הוא דבר מגונה? / פרנסה היא מצווה או דבר גס ונחות? / על מי הגלות אינה שולטת? / וכיצד ניסו השבטים לשכנע את שליחו של יוסף בצדקתם? – ביאור ביחס הראוי אל עסקי החולין, אצל השבטים ובעבודתו של יהודי

כאשר שליחו של יוסף טען שהשבטים גנבו את גביע הכסף של אדונו, השיבוהו האחים שהדבר לא ייתכן, שהרי "חלילה לעבדיך מעשות כדבר הזה" (פרשתנו מד, ז).

בפירוש תיבת "חלילה", כתב רש"י (בפירוש הא'): "חולין הוא לנו, לשון גנאי". והיינו, שהשבטים טענו כלפי המצריים, שגניבת דבר הוא עניין של "חולין"; ומכיוון שענייני חולין מופרכים אצלם בתכלית, מוכח שלא גנבו את הגביע.

והנה, משמעות התיבה "חולין", הוא מעשה מותר שאין בו פסול, אלא שמכל מקום הוא חול ואינו קדוש. ואף שהשבטים דיברו אודות גניבת הגביע, שהוא עניין של איסור ממש ולא רק חולין, מכל מקום השתמשו בלשון "חלילה לנו – חולין הוא לנו": הם טענו כלפי שליח יוסף, שאנשים נעלים ומרוממים כערכם, נבדלים ומופרשים אפילו מעסקי חולין, עד שעסקים אלו נקראים אצלם "גנאי" ממש, כמו דברי איסור. וממילא, הרי ברור ופשוט שאינם שייכים כלל לענייני איסור ממש כגניבה וכיוצא בזה.

אמנם, פירוש זה תמוה הוא ביותר:

באותו הזמן העמיד שליח יוסף את השבטים כחשודים בגניבה. ובטענתם היו צריכים להציל עצמם מחשד הגניבה. ואם כן, איך היו יכולים לטעון כלפיו שהם נעלים ומרוממים אפילו מדברי חולין, והלא הוא אינו מחזיקם כאנשים נעלים אלא כגנבים?

ומה גם שמדובר בשליח יוסף, שהוא גוי ואינו נרתע מדברי חולין. ובפרט שהי' מארץ מצרים ערוות הארץ, אשר בוודאי בעיניו אין כל "גנאי" בחולין. והי' להם לשבטים לומר שאין להם שייכות לדברי גנאי גמור, כגניבה ושאר איסורים?

ויש לבאר מהותו של יהודי ופעולתו והנהגתו בעולם ובעסקי החולין, ובדרך זו יתיישבו קושיות האמורות, וגם יתבאר מה שיש ללמוד מזה דרך בעבודת הבורא ית"ש.

[וראה במקור הדברים מה שנתבאר בזה בפשטות המקראות].

יֵהוּשִׁי סוּגִיּוֹת

עיון ופלפול בסוגיות הפרשה

גילוח וחילוף בגדים דיוסף בצאתו מבית האסורים

יקדים מה שנתקשו המפרשים בפרש"י על התורה בזה, ויציע לבאר דברי רש"י ע"פ מה שמצינו בהלכה בהנהגת אסירים ובדיני מלוכה

"ויש"ח פרעה ויקרא את יוסף ויריצהו מן הבור ויגלח ויחלף שמלותיו ויבא אל פרעה", ופרש"י "ויגלח – מפני כבוד המלכות", ולהלן ית' כמה אופנים שמצינו לדון איך דברי רש"י כאן מיוסדים על דינים שמצינו להלכתא.

דהנה, בפירוש עמר נקא להרע"ב הקשה על דברי רש"י כאן "מאי קא משמע לך, פשיטא דמפני כבוד המלכות עשה זה, ועוד קשה למה לא תפס רש"י כל הפסוק ויגלח ויחלף שמלותיו שהרי גם את הכל עשה מפני כבוד המלכות" (עיי"ש מה שרצה לתרץ דחידוש יש כאן לענין גילוח דוקא כי הי' זה גילוח בתער נגד איסור התורה, אלא שאעפ"כ הותר כן כי הי' זה באופן שאיסורו מדרבנן ולהכי כבוד המלכות הותרו, עיי"ש מה שהארין. וכל זה לא נרמז כלל בדברי רש"י).

ובפירוש נחלת יעקב הקשה נמי כעין זה, אמאי פירש כן רש"י רק על ויגלח ולא על ויחלף, וביאר "משום דחילוף בגדים הוא דבר פשוט שהוא משום כבוד המלכות, כי אין לבוא אל שער המלך בלבוש שק (אסתר ה, ב), אבל גילוח לא הוה ידעין שיש בזה כבוד המלכות" (ועיי"ש שציין לדין פריעת ראש סוטה משום בזיון כו'). איברא דדבריו צע"ק כי לכאורה גם העדר כבוד ע"י כניסה למלך בניוול הראש בשערות הוא מילתא דפשיטא, עיי' מדרש לקח טוב שכ' "כדי לחלוק כבוד למלכות" על שני הדברים, ומסיים "שלא יבא לפניו מזוהם", וראה גם רד"ק "כי אין לבוא לפני המלך אלא אם כן מהודר בגופו ובלבושיו" (אלא שהעתיק מהכתוב רק "ויחלף שמלותיו". ועיי' הלשון במדרש שכל טוב). ולהעיר שאף בפירוש המיוחס לרש"י גופי' על מד"ר מדרש רבה כאן פרשה פט, על

ירושלם מהאבות ומהשבטים

לא בכדי נקראים האבות הקדושים, אברהם יצחק ויעקב, בשם "אבות", אלא משום שהם הנחילו את עבודתם הרוחנית לבניהם אחריהם. וכמו שנתבאר בסה"ק (תורה אור וארא נה, א), ש"בחינת האבות, היא ירושה לבניהם אחריהם בכל דור ודור, לכל חד לפום שיעורא דילי".

עבודתם של י"ב שבטי י-ה, "שהם ודאי בחינות אורות עליונים", אינה נמצאת בהכרח אצל כל יהודי ויהודי. ישנם עניינים מיוחדים שהיו אצל שבטים מסוימים, ובכך נבדלו השבטים זה מזה, בעבודתם הרוחנית. את העניינים המיוחדים הללו, לא בהכרח שיש בכל איש ישראל. לעומת זאת, האבות "הם שורש ומקור לכל נשמות ישראל", ולכן מעין עבודתם הרוחנית "צריך להיות בכל אדם".

כל זאת, הוא בנוגע לעבודות המיוחדות שהיו אצל שבט מסוים. אך עבודה רוחנית שהיו כל השבטים שווים בה, בהיותם כולם בנים לאבות הקדושים, הנה בוודאי הונחלה לכל איש ישראל. וממילא עבודה זו מוכרחת להימצא אצל כל יהודי ויהודי.

ואם כן, הרי כן הם הדברים גבי מה שאמרו השבטים "חלילה לנו – חולין הוא לנו". באמירה זו ביטאו שבטי י-ה כיצד כל עניין של חולין הוא מופרך אצלם לגמרי, והוא בבחינת "גנאי". ואת ההנחה הזו הורישו בני יעקב לדורותיהם אחריהם, שכל יהודי ויהודי שייך להיות מופרש לגמרי מענייני חולין, וכפי אשר יתבאר.

עסקי החולין מופרכים לגמרי!

ביאור העניין:

התעסקותו של יהודי עם ענייני חולין, כצרכי הפרנסה וכיוצא בזה, אינה הכרח בלבד, אלא מצווה מן התורה. כך דרשו חז"ל על הפסוק (יתרו כ, ח) "ששת ימים תעבוד", ש"זו מצות עשה" (מכילתא, הובא בדרשות ר' יהושע ׳ שועיב פרשת וישב). אמנם, אף על פי שמצווה היא להתעסק בענייני חולין, הנה יחד עם זאת היהודי מובדל מהם בתכלית, ו"לשון גנאי" הוא לו!

וטעם הדבר הוא, משום שבקרבם של כל יהודי ישנה נשמה קדושה, שהיא "חלק אלוהי ממעל ממש" (ראה תניא פ"ב). וכשם שהקב"ה הוא קדוש ומובדל ומרומם מן העולם, למרות ש"התעסק" כביכול בבריאתו. הנה כמו כן הוא אצל בני ישראל, עם קרובו: למרות שהם מתעסקים בענייני חולין ועסקי הפרנסה, הרי הם נותרים "עם קדוש", מובדלים ומרוממים מן הגשמיות, ואינם שייכים לענייני חולין.

אצל יהודי מונח, אשר הוא ועסקי החולין הם שני עולמות נפרדים ומרוחקים זה מזה, והתעסקותו עם חולין הוא דבר מופרך לחלוטין, עניין של גנאי גמור.

הרגש זה, אינו נותר בנפשו פנימה בלבד, אלא הוא מתבטא גם בחיצוניות, וניכר לעיני הרואים. עד שאפילו "מצרי", אדם נחות מ"ערוות הארץ", יכול להכיר שהיהודי מרומם לחלוטין מענייני חולין!

וממילא מובן כיצד אמרו השבטים "חלילה לנו – חולין הוא לנו". זו הייתה דרגתם ואופן עבודתם, שעניינים שאינם של קדושה היו מופרכים אצלם בתכלית, ועד שהיו בבחינת "גנאי".

ועסקי המלוכה לא היו תופסים מקום אצלו כלל, ולכן לא הטרידוהו ולא בלבלוהו מביטולו ודביקותו בה'.

להיות אור לגויים

לכו אל יוסף אשר יאמר לכם תעשו
לפי שה' יוסף אומר להם שימולו
(מא, נה, רש"י)

מדברי רש"י אלו יש ללמוד עד כמה גדול כח השפעתו של כל אחד מישראל:

מבואר בכ"מ (וראה גם פנינה הקודמת), שהטעם שהאבות והשבטים בחרו להיות רועי צאן הוא כדי שיוכלו לעבוד את קונם בהתבודדות, ולא יטריד אותם העיסוק בענייני עולם הזה מדביקותם בבוא עולם. ובזה נשתנה יוסף הצדיק, שמפני גודל מעלת נשמתו לא הי' נצרך לעבודה זו, כי גם בהיותו מלך מצרים, מקום שהוא בתכלית השפלות, לא הטרידוהו עסקיו אלו מדביקותו בהש"ת, אלא נשאר דבוק להקב"ה בתכלית (ראה דרך מצוותיך פא, א. ועוד).

ומדברי רש"י זה למדין אנו עוד יותר, שלא זו בלבד שנשאר יוסף בדביקותו לקונו, אלא שהשפיע גם על אחרים להתעלות, עד שהכריח את אנשי מצרים, שהיא ערות הארץ, שימולו את עצמם (ובזה הכניעו את היותם "שטופי זימה" (רש"י לך לך יב, יט), כמבואר במורה נבוכים (ח"ג פל"ה ופמ"ט) שדבר זה נפעל על ידי המילה).

ומאחר שכל ישראל נקראו בשם יוסף, כמו שנאמר "נוהג כצאן יוסף" (תהלים פ, כ. ובפרש"י שם), הרי גם כל איש מישראל בכחו לעשות כן. והיינו, שלא זו בלבד שבכל מקום בו הוא נמצא בכוחו להישאר שלם בתורה ומצוות ולא להתפעל מהמצב הרוחני הירוד שבמקום ההוא, אלא יתירה מזו – שגם כאשר אנשי המקום רחוקים מאוד מדרך היהדות, בכחו לפעול עליהם שיתעלו ויתקרבו לתורה ולמצוות, ועד שעל ידי הנהגה מתאימה יכול הוא להיות "אור לגויים", ולהשפיע גם על בני נח להתנהג באופן המתאים ולפי שבע המצוות שלהם.

"ויגלה ויחלף שמלותיו" – כדי שטרדות מצרים לא יבלבלוהו מדבקותו

וישלח פרעה ויקרא את יוסף ויריעהו מן הכור ויגלה
ויחלף שמלותיו ויבא אל פרעה
(מא, יד)

יש לבאר ענין גילוח וחילוף שמלותיו של יוסף בדרך החסידות:

מבואר בכ"מ (ראה תו"ח ויחי קא, ד ואילך. סה"מ תקס"ה ח"א עמ' קצב ואילך. ועוד) החילוק בין יוסף לאחיו: השבטים בחרו להיות רועי צאן, להיות בהתבודדות מהעולם הגשמי, כדי שענייני העולם לא יטרידו אותם מדביקותם בהש"ת; משא"כ יוסף הי' מלך על מצרים, "ובלעדיך לא ירים איש את ידו ואת רגלו בכל ארץ מצרים" (מא, מד), ויוסף השביר בר לכל הארץ (שם, נו-ז ועוד), היינו שהי' עסקו עם כל העולם כולו, ואעפ"כ כל טרדות אלו לא בלבלו אותו מדביקותו בה', וגם בעת עסקו בהם הי' עובד את ה' בכל גופו ונפשו. והיינו לפי שלגבי יוסף הצדיק לא הי' לעולם הגשמי שום תפיסת מקום וחשיבות, ולכן גם בעת עסקו בארץ מצרים לא הטריד אותו הדבר מדביקותו בה'.

והדרך בה הגיע לזה מרומזת במ"ש "ויגלה ויחלף שמלותיו":

"ויגלה" – מצינו שיוסף הי' נזיר (ראה ב"ר ס"פ צח), והרי שערות הנזיר יש בהן קדושה רבה ונפלאה, כמ"ש "קדוש יהי גדל פרע שער ראשו" (נשא ו, ה. וראה לקו"ת אמור לא, ד ואילך. ובכ"מ), וכדי שיוכל יוסף לרדת למצרים ולהשפיע עלי' – הי' עליו לצמצם ולהסתיר קדושה נעלית זו, ולכן גילח שערותיו.

"ויחלף שמלותיו" – שכל ענייני המלוכה שמלך על מצרים היו אצלו כמו "שמלה" ולבוש, שאינו משפיע על מהותו הפנימית של הלבוש, ולכן אפשר להחליפו. והיינו שכל ענייני עולם הזה

לקראת שבת

ובמילא טענו שלא ייתכן אצלם מעשה גניבה, שהרי אפילו "חולין" הוא מופרך בתכלית כמו מעשה גניבה ממש.

וכל כך ה' מופרך אצלם עניין של חולין, עד שהדבר ה' ניכר לעין כל. ומשום כך, סמוכים ובטוחים היו ששליח יוסף, גוי מצרי, יוכל להבין ולהשיג כיצד דברי חולין מופרכים ומגונים אצלם כמו איסור גמור.

"חולין על טהרת הקודש"

אלא שמעתה דורש הדבר ביאור: מחד גיסא, יהודי מתעסק בפועל בענייני החולין, ואף הדבר נחשב לו למצווה (כנ"ל בשם המכילתא); ומאידך, הוא מופרש מענייני החולין, והדבר הוא אצלו כ"גנאי". ואיך יתיישבו יחד שני קצוות אלו?

והביאור בזה הוא, שאין זאת שהיהודי יורד ממדרגתו ונהי' שייך לעסקי חולין, כי אם להיפך: הוא מעלה ומרומם את ענייני החולין לדרגה גבוהה יותר.

ענייני החולים של יהודי נעשים "על טהרת הקודש" (חגיגה יט, ב. ונתבאר ע"פ פנימיות העניינים בתורה אור יג, א. ועוד). כאשר מתעסק יהודי בדברי החולין, כל כוונתו היא לשם שמים, שתצמח מכך תועלת לעבודתו ית', וכציווי חז"ל "כל מעשיך יהיו לשם שמים" (אבות פ"ב מ"ב).

למעלה מזה, יש מי שענייני החולין עצמם נעשים אצלו חלק מעבודת ה'. והוא כמו שנאמר "בכל דרכיך דעהו" (משלי ג, ו). אין זאת שענייני החולין הם לשם ולתועלת עבודת ה', אלא הם עצמם חלק מעבודת ה' [וראה לעיל פרשת תולדות].

ויש אשר היהודי הופך את ענייני החולין שלו לקדושה ממש, בדרגת קדשים קלים, ועד לקדשי קדשים (ראה לקוטי תורה מטות פג, ב. ועוד).

כללו של דבר: עסקי החולין של יהודי אינם מממיכים אותו, אלא הוא מגביה אותם. יהודי הוא קדוש ומרומם ומובדל מענייני חולין, וכל עסקו איתם הוא רק לתועלת עבודת ה', או שהוא חלק ממש מעבודת ה'. ואילו עסק ממש בענייני חולין, שלא לשם שמים, הוא "חולין" ודבר מופרך לגבי יהודי.

כיצד הצליחה הגלות לשלוט על גופם של השבטים?

סיפור מציאת הגביע באמתחת בנימין, הוא המאורע האחרון שהביא לירידת בית יעקב וכל ישראל לגלות מצרים, שהיא שורש לכל הגלויות (ראה לקוטי תורה להאריז"ל פרשת תצא). ועל פי האמור, יבואר היטב בפנימיות העניינים כיצד מציאת הגביע היא שורש וסיבה לכללות עניין הגלות:

איתא בסה"ק, שכאשר הגלה הקב"ה את בניו לבין האומות, הרי "רק גופותינו ניתנו בגלות ובשעבוד מלכיות, אבל נשמותינו לא נמסרו לגלות ושעבוד מלכיות" (לקוטי דיבורים ח"ד עמ' תרצב, א). והיינו, שהנשמה וענייני' אינם בגלות, ואין לאומות העולם שליטה כלל עלי'.

לקראת שבת

יא

ועל פי זה נמצא, שמי שענייני החולין תופסים מקום אצלו, ואינם "לשון גנאי", הרי הוא נמצא בגלות. שהרי "גופותינו ניתנו בגלות ובשעבוד מלכיות", ואצלו הגוף וענייניו נחשבים לדבר חשוב.

אך יהודי שאדם שנשמתו מאירה אצלו בתוקף, עד שענייני גופו וצרכי החולין שלו אינם תופסים מקום אצלו כלל אלא נחשבים אצלו כ"גנאי", אינו נמצא כלל בגלות. מכיוון שכל התעסקותו בעניינים הגשמיים היא רק "לשם שמים", הרי העיקר אצלו היא הנשמה בלבד, והיא לא ניתנה בגלות מעולם! [וראה פלח הרימון שמות עמ' ז בשם אדמו"ר הזקן: "שלפני נשמות הגבוהות . . לא נחרב הבית כלל"]

ומעתה יובן מה שמציאת הגביע הייתה סיבה לעניין הגלות:

כאשר נמצא הגביע באמתחת בנימין, הרי זה מורה על חיסרון בעבודתם של השבטים. הם אמנם לא גנבו את הגביע, ולא ידעו מזה כלל, אך עצם זה שהי' ברשותם דבר שאינו שלהם, מורה על ירידה במדרגה.

וכידוע, שיהודי שעבר עבירה בשוגג, הנה אף שלא ידע מזה כלל, מכל מקום הדבר מורה על "התגברות נפש הבהמית" שבו (תניא אגרת הקודש ס' כח). וכן בעניין מציאת הגביע, שהדבר נבע ממה שהשבטים לא היו מספיק מופרשים מענייני החולין, ומזה נשתלשל שהי' ברשותם גביע שאינו שלהם.

וממילא, כאשר ענייני החולין לא היו מספיק "גנאי" אצל השבטים, אלא הייתה להם תפיסת מקום מסוימת, הי' באפשרותה של הגלות לשלוט עליהם. ואזי גרם הדבר לירידת יעקב ובניו לגלות מצרים.

לגלות את פנימיות עניין הגלות

ומזה יש ללמוד יסוד גדול בעבודת בני ישראל בגלות:

נתבאר למעלה, שהגלות שולטת רק בחיצוניותו של יהודי, ואילו בפנימיותו, בענייני נשמתו, אין הגלות תופסת כלל. וכן הוא גם בנוגע לגלות עצמה: בחיצוניותה היא עניין של היפך הטוב ושל ירידה לישראל, אך בפנימיותה עניין הגלות הוא עלי' וגאולה (ראה בארוכה ליקוטי שיחות ח"ה עמ' 61 ואילך).

מטרת ותכלית הגלות היא שעל ידי עבודתם של ישראל והתגברותם על קשיי הגלות, יגיעו לגאולה השלימה. ואם כן, תכליתה ופנימיותה של הגלות היא עליי' גדולה ונשגבה במדרגתם של ישראל.

והא בהא תליא: כאשר מגלה יהודי את פנימיותו, שהעיקר אצלו הם ענייני הנשמה שלא ניתנו כלל בגלות, זוכה הוא ומגלה גם את פנימיות עניין הגלות שהיא עלי' וגאולה, ובאים לגאולת עולם.